

Een leuke man

Colofon

ISBN: 978 90 8954 852 8
1e druk 2016
© 2016 Mirjam Hommes

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Een leuke man

Mirjam Hommes



Inhoud

Een leuke man	7
De oorlog en zijn nasleep	14
Wederopbouw	21
Roaring sixties	26
Stroomversnelling	31
Nieuw leven	37
De verhalen	42
Een eigen huis	49
Terug naar de kust	56
Nieuwe ronde, nieuwe kansen	62
De Laura-varianties	69
Liefdevol afscheid	77
Stap 1: de baan	83
Stap 2: de woning	89
Eigen universum	95
Herfstjaren	101
Last waltz	106
Stille wraak	112
Achteraf	117
Hoe nu verder?	123
Afsluiting	129

Een leuke man

Het is een mooie voorjaarsdag in 1967 als Laura op weg gaat om haar eerste blind date te ontmoeten. Het zonlicht sprenkelt vrolijke flitsjes in het rimpelende water van de Amsterdamse grachten en alle winterjassen lijken van de ene op de andere dag ingeruimd voor vrolijk opwaaierende sjaals en rokken. Alles lijkt ineens lichter, simpeler en vooral vrolijker dan de lang na-somberende extra koude winter die de stad en zichzelf achter de rug hebben. Een nieuwe lente, een nieuw geluid – van welke dichter was dat ook weer? Toch nog een plas waar ze overmoedig overheen springt in plaats van er netjes omheen te lopen.

Herman Gorter, weet ze ineens: dat was de dichter van dat lange lied *Mei*, dat ze ooit helemaal uit haar hoofd kende. En het is nog niet eens mei, het is pas april en het weer kan nog steeds zomaar omslaan.

Ze ziet uit naar deze ontmoeting met een volkomen onbekende: ergens in Amerika heeft iemand een systeem bedacht om via de nieuwste uitvinding, de computer, de best bij je passende partner voor je uit te zoeken. Spannend, voelt ze in haar maag. Natuurlijk doet zo'n machine niets anders dan een door jezelf ingevulde vragenlijst vergelijken met die van alle anderen die meespelen in deze ronde, maar toch ... Hoe eerlijk is iedereen bij dat invullen? Die vragen zijn algemeen gesteld: één deel over jezelf, het andere over de gewenste ideale partner. Mocht er al sprake zijn van een slechte match dan heb je dat helemaal aan jezelf te danken: de computer is immers een onbevooroordeelde machine.

Om bijvoorbeeld jezelf als beeldschoon te omschrijven en dan een lieve miljonair te verwachten is wel erg simplistisch en natuurlijk zonde van het geld. Aan de andere kant moet je natuurlijk ook niet aankruisen dat het je niet uitmaakt hoeveel de gewenste partner verdient, want dan krijg je misschien een haveloze zwerver aan je deur. Nee, ze heeft het formulier zo eerlijk mogelijk ingevuld, samen met een paar vriendinnen. Ze hebben de tien gulden die deelname kost ervoor overgehada: in die tijd nog best een bedrag, maar niet geschoten is altijd mis, zegt Sophie. Je krijgt er per slot van rekening vier namen, adressen en telefoonnummers voor terug, keurig thuisgestuurd.

Met een licht gevoel van opwinding is Laura nu onderweg naar een ontmoeting met de eerste van haar lijstje. Ze hebben via de telefoon afgesproken op een terras tegenover het station, aan het water. Ze kent alleen zijn naam: Leon, met een moeilijke achternaam. Hoe herkent ze hem? Ze heeft van haar kant beloofd een groene sjaal te dragen – hij zal naar haar uitkijken en een krant plus bril op zijn tafeltje leggen, mocht hij de eerste zijn. Hopelijk zijn er niet meer mannen met zo'n krant en bril op hun tafeltje ... Maar hij zit er al, ziet ze als ze het terras op komt. Hij staat op en wenkt haar: handig die groene sjaal, die houdt ze er in, ook voor de volgende dates. Hij lijkt ouder dan hij heeft opgegeven maar is in elk geval charmant, iets oosters ook – een soort Lawrence of Arabia.

Het is een ontspannen gesprek: over hun motieven om met dit spel mee te doen en als vanzelf komen daar stukjes verleden bij. Net als Laura is Leon gescheiden; zijn dochter woont bij zijn ex, net zoals Laura's twee kinderen bij haarzelf

wonen. Het is trouwens die dochter die hem op het spoor van de computer-dating heeft gezet – ze vindt hem te veel ‘zwerfer’ worden en ja, hij heeft gelogen over zijn leeftijd want meedoen mocht maar tot veertig en hij is zevenenveertig, bekend hij. Laura is negenentwintig en ziet zelfs al op tegen de dag dat ze dertig zal worden: veertig-plus is de categorie van haar ouders ... Geen denken aan dat ze een relatie met deze man zal beginnen, een rustig gevoel eigenlijk. Het scheidt een ontspannen vertrouwelijkheid die haar er toe brengt meer over zichzelf te vertellen dan ze eigenlijk van plan was.

Ze zit hier heerlijk, de zachte voorjaarswind streelt haar hals en rimpelt het water met de hulpeloos meedeinende eendenkuikens die hun moeder lijken kwijt te raken. Ze gooit wat kruimeltjes die van het koekje zijn overgebleven in hun richting om het jonge gezin weer bij elkaar te brengen – symbolisch misschien, beseft ze. Leon lacht en stelt voor een glaasje witte wijn te bestellen, gewoon vanwege de lente ... ‘Goed idee’, zegt ze. Als ze afscheid nemen, zegt hij nog contact op te zullen nemen maar ze neemt het al niet meer serieus. Ze heeft nog drie andere namen op haar lijstje: hij ook, bekend hij. Deze ontmoeting was voor allebei de eerste, en als de andere ook zo gezellig zijn, kan het voorjaar nu al niet meer stuk.

Ze komt uit een diepe depressie – zo zou je het tegenwoordig noemen. In die tijd heet dat nog gewoon aanstellerij en zelf-medelijden. Haar man heeft haar en de twee kinderen in de steek gelaten en is intussen een nieuw gezin begonnen. De kinderen blijven altijd welkom, zegt hij, maar dat doet aan dat verraad niets af. Ze krijgt (voor de kinderen) een klei-

ne alimentatie en tegen afbetaling ook de redelijk nieuwe deux chevaux, want hij is toch net aan een betere auto toe. Toch verdrijft dat de kater niet die zich diep in haar heeft genesteld. Ze hebben samen lang in armoede op zolderkamers en in afbraakpanden geleefd, tot ze na de ongeplande geboorte van hun dochter eindelijk aan de beurt waren voor een woning. Toen kwam er ook een beter geplande zoon bij. Alles wees op betere tijden en dan ineens dit ...

Ze hadden elkaar destijds in de studentenwereld ontmoet – niet het traditionele corps maar een moderne vereniging waar je je ook thuis voelt als je uit zogenaamd lagere milieus afkomstig bent. En dat waren zij op dat moment allebei. Het was toen nog lang niet vanzelfsprekend dat ook kinderen uit die lagere klasse zo ver konden doorstromen, dus was ze in die wereld met zijn uitdagende praatjesmakers bang fouten te maken, terwijl hij juist de blits maakte met het uitdragen van zijn onhandig gestuntel. Hij durfde zomaar het podium op te stappen en oogste luid applaus voor zijn malle parodieën, voornamelijk op zichzelf. Ze was één en al bewondering en hij liet zich dat welgevallen. Zo kregen ze een heuse relatie en, omdat de in die tijd iets te vaak gewassen condooms niet altijd betrouwbaar waren, kregen ze een dochter. Vanwege die dochter kregen ze toen gelukkig wel recht op een woning en kwam er al gauw een aandoenlijk zoontje bij.

Naarmate hij meer thuis raakte in de wereld van het ziekenhuis waar hij zijn medische opleiding afrondde, bouwde die welbespraakte jonge dokter zijn bescheiden afkomst om tot de op dat moment populaire status van revolutionair, min of meer in het voetspoor van zijn vader, die ooit zijn gezin in de

steek liet om in Spanje tegen Franco te vechten. En er zijn in die tijd nog steeds genoeg andere dictaturen waar hij zich solidair mee kan verklaren zonder zelf echt gevaar te lopen. Die houding sprak dan weer de knappe assistente aan die zijn nieuwe bewonderaarster en vervolgens zijn nieuwe (al gauw weer zwangere) echtgenote zou worden. Dit is sterk verkort hoe haar zo mooi begonnen huwelijk stukliep.

Daarna heeft ze zich lang vernederd, afgewezen en vooral hopeloos alleen gevoeld. De kinderen zijn dan nog te klein om de situatie te begrijpen maar voelen wel dat er iets mis is. Ze is geen leuk gezelschap meer, niet voor de kinderen, niet voor de familie (die angstvallig dit thema mijdt), niet voor de vroegere vrienden en vriendinnen die nog gewoon ongetrouwd en kinderloos deelnemen aan het uitbundige uitgaansleven dat dan net bezig is te ontstaan in Amsterdam. Net zoals je in het verkeer terugrijdt als je merkt dat je een afslag hebt gemist, wil ze terug naar het punt waar alles nog in orde was, het losse leven van vóór het ouderschap. *Reculer pour mieux sauter*, een stapje terug om verder te springen, zegt haar brein, dat op dat moment gefocust is op Franse schrijvers en zangers.

Ze verhuurt de zolderkamer aan een studente op voorwaarde dat die af en toe op de kinderen past, koopt een paarse doorkijkblouse en voegt zich weer bij die feestvierende ongebonden vriendinnen. De katers van de volgende ochtend noemt ze migraine en met de juiste tabletjes slaagt ze er in de kinderen naar school te brengen en dan gauw weer terug te keren naar het nog warme bed tot de kinderen (soms via een andere moeder) naar huis terugkomen en de cyclus van tv, eten, oppas en uitgaan zich herhaalt. Intussen moet ze

nog één tentamen doen om haar kandidaats geschiedenis af te ronden, maar aan tafel bij de examinatoren lijkt ze ineens alles vergeten en zoekt ze hulpeloos in haar ooit zo betrouwbare geheugen, waar het intussen één grote warboel is geworden. Logisch dat ze zakt, de professor verbaasder dan zichzelf. Dat zal ze over moeten doen, maar nu even niet.

Dan, van de ene dag op de andere, realiseert ze zich waar ze mee bezig is: straks verliest ze de kinderen ook nog. Ze spreekt zichzelf krachtig toe, zegt haar nachtleven vaarwel en zet ook thuis alle flessen drank achter slot en grendel. Gelijk ook maar stoppen met roken, want dat is ook slecht, zoals de media dan voorzichtig beginnen te zeggen. Het is niet makkelijk, maar uiteindelijk lukt het haar vanuit die depressie zichzelf opnieuw uit te vinden en ‘ex’ uit brein- en lijfbestand te wissen. Het schijnt dat er op het aller-diepst van een depressie ergens in het brein een laatste vonk opflikkert die alle motiverende krachten bijeenveegt in een allerlaatste poging tot herstel. Je moet die vonk dan wel zelf aanblazen om hem een kans te geven ...

Ook buiten klaart het op: het wordt voorjaar en ze doet met haar vriendinnen mee aan dit allerlaatste nieuwtje, de computer dating-site. Het is net wat ze nodig heeft om weer een beetje het gevoel te krijgen dat de wereld nog in haar geïnteresseerd is – vier best wel leuke mannen die ze ontmoet en, ook al is er geen tweede afspraak uit ontstaan, ze voelt dat ze weer in is voor nieuwe contacten. Maar eerst vakantieplannen: ze wil met de kinderen in de 2cv naar Zuid-Frankrijk. Ze kent de Franse kust goed, ze is er vroeger vaak met haar vriendinnen geweest en later ook met het gezin, toen alles nog goed was. Ze kan de tent opzetten, ze spreekt de taal en

– het allerbelangrijkste: ze heeft er ineens vreselijk veel zin in. Haar zus wil mee; die is ook net op een breekpunt met haar vriend aangeland en wil ‘nadenken’. Dat moet kunnen, ook (juist) in Zuid-Frankrijk.

De oorlog en zijn nasleep

Misschien moet eerst iets gezegd worden over de tijd waarin dit verhaal begint: de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw. Er is in de loop der tijd een beeld over die periode ontstaan van een permanent feest van happenings en acties, van krakers, provo's en sit-ins, maar degenen die er middenin zaten hebben dat absoluut niet zo beleefd. Er was in eerste instantie alleen de breuk tussen vóór, tijdens en na de oorlog: waarbij de naoorlogse periode vooral als 'terug naar normaal' werd gezien. Maar omdat juist dan niemand meer over vroeger wil spreken, weet de jeugd niet hoe dat oude normaal eruit heeft gezien. In de eerste jaren na de bevrijding komen voorzichtig de hevige beelden en verhalen over de concentratiekampen in de kranten en het bioscoopjournaal – zo hevig dat er nog lang ongeloof heerst: dit kan niet waar zijn. *Kom vanavond met verhalen en herhaal ze vele malen, alle malen zal ik wenen*, dichtte Leo Vroman later over die tijd.

Ook de trieste beelden van verwoesting (vooral Rotterdam) vullen nog een tijdje de journaals maar al snel wil iedereen het liefst gewoon aan de slag en de draad weer oppakken. De aandacht richt zich liever op de nieuwe wereld van Amerika, waar je de toekomst in beeld ziet: iedereen heeft er een auto, een mooi ruim eigen huis met tuin en er zijn handige machines die de huisvrouw al het werk uit handen nemen. Zo moet het ook in Nederland worden, in één keer alles nieuw: oude buurten moeten worden gesloopt en vervangen door nieuwe wijken in het groen. Het omringende platteland dat hiervoor ruimte moet bieden loopt vervolgens leeg: in de

Cineac, waar Laura soms met haar vader heen gaat, zie je emigranten in grote schepen naar verre landen als Australië en Canada vertrekken om daar een nieuw leven op te bouwen.

Ook in Laura's buurt worden nieuwe woonwijken gebouwd – overdag hoor je continu de eentonige klappen van de heimachines. Er wordt immers weer getrouwd en geboren, en die golf moet worden opgevangen in wat Slotermeer en Geuzenveld zal gaan heten. Daarvoor worden tegelijk wegen aangelegd voor het nieuwe statussymbool de auto: al gauw de eerste wens van elke huisvader. Na een tijdje beginnen er dan ook files te ontstaan en zelfs het nieuwe verkeersplein Oudenrijn bij Utrecht, bedoeld om al die verkeersstromen te sorteren en te kanaliseren, raakt regelmatig verstopt. Voor het grote publiek vormen die files een nieuwe attractie: het bermtoerisme, en op klapstoeltjes picknickend langs de snelweg bekijkt men andermans auto's. In die tijd van wederopbouw is er voor iedereen volop werk en alle fabrieken draaien nu voor de eigen productie en niet langer voor de Duitse oorlogsindustrie.

De oorlog zelf en de bevrijding verdwijnen daarmee uit zicht en er wordt ook in de privésfeer vrijwel niet meer over gesproken – het lijkt of de overheid zich ervoor geneert en er nu in de meest letterlijke zin zand overheen gooit. Ook op school wordt gewoon doorgedaan met de brave avonturen van Ot en Sien en het leesplankje van aap-noot-mies. Nederland houdt niet van openlijk uithuilen en knoopt liever aan bij waar men gebleven was. *Hebben anderen streng gelaakt wat je hebt misdreven, zorg dan dat je het beter maakt: dat is antwoord geven*, schrijft opa in Laura's poëziealbum. Duidelijker

kan je het niet zeggen en zo is ook de sfeer waarin ze is opgegroeid en opgevoed. Geen gezeur, geen geklaag, en huilen is een teken van zwakte – alleen voor baby's en echt héél kleine kinderen. Daar wil je natuurlijk niet bij horen.

Laura is nog maar zes bij de bevrijding en 'oorlog' zegt haar niets. Een kind weet niet beter dan dat de wereld is zoals hij is, en dat is in de buurt waar zij woont ook tijdens de oorlog niet anders: haar wereld is een stratenblok met huiskapellen en deurbellen, soms met een touwtje uit de brievenbus. Achter al die deuren wonen kinderen waar ze mee buiten speelt – de straat is het terrein van de jeugd en voor autoverkeer hoef je niet te vrezen want er zijn dan nog maar twee auto's in het hele blok. Om de hoek begint 'het land': een groot onontgonnen terrein waar je op je kaplaarzen door drassige grond loopt om salamanders en kikkers te vangen, bloemen te plukken of hutten te bouwen. In de winter kan je met je slee van de dijk glijden, ooit bedoeld om er een spoorlijn overheen te leggen maar door de oorlog niet afgewerkt. Voor kinderen een eldorado.

Tijdens de oorlog is er ook gewoon school, zij het soms voor halve dagen; er zijn winkels en de melkboer en schillenboer komen elke dag langs, de melkboer met op het laatst, als het motortje op is, zijn hond voor de kar – dat weet ze dan nog wel. De kar van de schillenboer wordt getrokken door een paard (of was het een ezel?). Laura's vader gaat 's morgens gewoon op de fiets naar zijn werk, haar moeder doet al even gewoon het huishouden en om zes uur moet je thuis zijn want dan staat het eten op tafel. Natuurlijk is die maaltijd sober, net als de hele manier van leven maar als kind weet je niet beter. *Alles is veel voor wie niet veel verwacht*, zegt ook

de dichter Bloem. Iedereen leeft precies als alle andere gezinnen in de buurt en maakt er het beste van: uiteindelijk weet niemand hoe lang de oorlog nog zal duren.

Terugkijkend is het dan ook logischer om (net als de be-roemde dr. L. de Jong later) in plaats van over ‘oorlog’ over ‘bezetting’ te spreken, zoals feitelijk het geval was: het Nederlandse leger had zich in 1940 overgegeven waarna het land door de overwinnaar Duitsland was bezet. Die bezetting hield de verplichting in om het volk geen reden tot opstand te geven; dat er dapperen waren die zich verzetten, werd vanzelfsprekend voor het grote publiek stilgehouden. Pas later zou stukje bij beetje duidelijk worden wat er allemaal was gebeurd. Laura’s oma vertelde in de jaren daarna wel eens wat, zoals hoe opa op zijn oude fiets het land doorkruiste, soms dagen en nachten onderweg, op zoek naar eten voor de familie. Dat is waarom hij op zijn vijftigste al zo ziek en zwak is en liever thuis blijft als oma haar meeneemt op haar uitstapjes, beseft Laura.

Oma vertelt veel en graag, altijd met haar haakwerkje op het bankje in de erker op de bovenste verdieping van de woning in de Diamantbuurt, met uitzicht op de Amstel. Het is een goed uur lopen vanuit het westen van de stad, waar Laura woont, maar in die tijd loopt iedereen – zelfs de tram is te duur en een fiets krijg je pas als je naar de middelbare school gaat – en je wordt er sterk van zeggen haar ouders. De jongste zus van Laura’s moeder woont in die tijd nog thuis bij oma, die immers haar moeder is. Zij vindt het leuk om Laura lezen en schrijven te leren en de juffrouw op de kleuterschool is er zo van onder de indruk dat ze zich inzet om Laura de eerste klas van de lagere

school te laten overslaan. Sindsdien zal zij altijd overal de jongste zijn.

Soms komt oma haar ophalen en dan gaan ze wél per tram of bus ergens heen: op zichzelf al een traktatie. Oma heeft overal familie of kennissen, lijkt het, en anders praat ze gewoon met wildvreemden zoals met een visser in Volendam die ze probeert uit te leggen dat haar man vegetariër is ... de man blijft denken dat het een ziekte betreft. Maar ze kent ook kunstenaars in het Gooi en in Bergen. Eén keer herinnert Laura zich nog precies: ze liep met oma in de richting van het Amstelstation waar ze de bus naar het Gooi zouden nemen. De brug stond open en oma tikte brutaal op een raampje van een wachtende auto. Ze vroeg de keurige man achter het stuur of hij misschien langs Jan Tabak kwam – de halte waar ze per bus naartoe wilde. ‘Ja, stap maar in’, zei de keurige man. Wat een luxe! ‘Niet aan opa vertellen, hoor’, zei oma.

Laura zit ook graag gewoon thuis bij oma in de erker. Daar vertelt oma over vroeger, hoe ze opa ontmoette en hoe ze trouwden. Opa is niet alleen principieel vegetariër, maar ook overtuigd vreedzaam anarchist in zijn afwijzing van overheidsbemoeienis met het privéleven van burgers. Toen oma per se wilde trouwen, deed hij dat alleen voor haar, maar wilde daar principieel niet voor betalen zoals eigenlijk zou moeten; oma vertelt hoe zij achter de rug van opa het geld in de hand van de ambtenaar stopte. Opa zit dan wel aan de grote tafel te studeren (Esperanto, zegt oma) maar hij luistert duidelijk mee en roept: ‘Moet dat kind dat nu allemaal weten?’ Ja, denkt Laura: dat wil ze allemaal weten. Opa heeft ook geen paspoort omdat hij vindt dat de

aarde van iedereen is en dat grenzen die vrijheid beperken. Wel heeft hij veel boeken over andere landen en culturen die Laura graag samen met hem bekijkt.

Ze haalt zelf ook boeken uit de bibliotheek, netjes in een op handwerk-les geborduurd omslag. Je moet uiteraard netjes zijn op spullen want zelden komt er iets nieuws bij. Toch noemt niemand dat dan nog armoede. In de kinderwereld bepalen zaken als knikkers, springtouw, tol, ballen en krijt voor een hinkelbaan de rijkdom, en die dingen zijn er altijd wel. In de straat en op school leeft iedereen net zo, en veel verder dan de buurt kom je als kind niet. Vrijwel niemand heeft nog telefoon maar je hoeft je komst niet aan te kondigen omdat moeders en kinderen na schooltijd altijd thuis zijn. En 's avonds wordt er gelezen, of spelletjes gedaan aan de eettafel, onder de enige lamp in de huiskamer. Ze zou echt heel hard moeten nadenken over de vraag of ze toch écht geen slechte herinneringen heeft aan 'de oorlog'.

Het enige dat ze als akelig kan bedenken is de verplichting voor huisvaders om elke avond alle ramen af te plakken met zwart papier zodat geen lichtstraal naar buiten kan ontsnappen. Dat moet in het laatste jaar zijn geweest, toen de Engelse luchtmacht 's nachts de fabrieken in het Duitse Ruhrgebied bombardeerde. Door de ramen af te plakken konden de piloten zich niet in hun reisdoel vergissen en per ongeluk hun bommenlast al boven Amsterdam laten vallen. Het was een akelig laag-brommend geluid, weet ze nog, en ze dacht aan de kinderen in Duitsland die deze verwoestende lading over zich heen zouden krijgen. Nee, zei haar vader geruststellend: het gaat alleen om de fabrieken. Toch hield ze twijfel – als de piloten zich al konden vergissen door lichtspleetjes in

Amsterdam-West was het verschil tussen fabriek en woonblok misschien ook in Duitsland minder duidelijk.

Ze weet ook nog van de bevrijding: met vlaggetjes stonden alle schoolkinderen en hun ouders langs de weg waar de Canadese tanks langs kwamen. Wat een monsters waren dat! Oorlog moest wel heel erg zijn; goed dat die voorbij was en dat die aan haar voorbijgegaan was. Voor de kinderen uit de buurt was het belangrijker dat het grote open land geleidelijk in bouwterrein veranderde; eerst nog een tijdje een uitdagend nieuwe versie van het speelgebied maar al gauw vanwege de veiligheid door stevige hekken afgegrensd. Hoezo bevrijding?